

בענין קרבן הגר

יסוד קרבן הגר

איתא בגמרא כריתות (דף ט.), "רבי אומר ככם כאבותיכם, מה אבותיכם לא נכנסו לברית אלא במילה וטבילה והרצאת דם, אף הם לא יכנסו לברית אלא במילה וטבילה והרצאת דמים." מכאן נלמד שיש ג' חלקים לתהליך של גירות: מילה, טבילה, והבאת קרבן. וכן מובא לדינא ברמב"ם (איסורי ביאה יג:א), "בשלשה דברים נכנסו ישראל לברית במילה וטבילה וקרבן."

ויש לחקור בחיוב קרבן: האם הבאת קרבן היא חלק מהותי של גירות ובלי הבאתו הגר אינו הופך לישראל גמור, או שחיוב הבאת קרבן הוא רק מצוה לגר אבל אינו מעצם תהליך הגירות וגם בלי הבאת קרבן הוי ישראל גמור?

ועיין במשנה בכריתות (דף ח:), "ארבעה מחוסרי כפרה, וארבעה מביאין על הזדון כשוגג. ואלו הן מחוסרי כפרה הזב, והזבה, והיולדת, והמצורע, רבי אליעזר בן יעקב אומר גר מחוסר כפרה עד שיזרוק עליו הדם..."

וגמרא מפרש המח' ככה, "ות"ק מאי טעמא לא תני גר, כי קתני מדעם דמישרי למיכל בקדשים, גר כי קא מייתי קרבן, לאכשורי נפשיה למיעל בקהל."

ומכופיא י"ל שנחלקו הת"ק ור' אליעזר בן יעקב בשאלה זו, שלפי הת"ק הבאת הקרבן היא חלק מהתהליך להכניס את הגר תחת כנפי השכינה ואין קרבנו דומה לשאר מחוסרי כפרה, ולפי רב"י הגר כבר נכנס לגמרי לתוך קהל ישראל אלא שמעוכב לאכול בקדשים עד שיביא קרבנו ושפיר הוי כשאר מחוסרי כפרה.

לדורותיכם

ואיתא עוד בגמרא שם (ט), "...אלא מעתה, האידינא דליכא קרבן לא נקבל גרים אמר רב אחא בר יעקב וכי יגור אתכם גר או אשר בתוכם לדורותיכם."

ויש להבין מסקנת הגמ' בא' משני דרכים, או שקרבן הגר אינו חלק עיקרי של גירות והגר הופך להיות יהודי גמור בלי קרבן, ולכן לא איכפת לנו אם אינו מביא קרבן בזה"ז, או שנתחדש כאן תהליך חדש של גירות בזמנינו שלא מחייב הבאת קרבן. אמנם, לפי מהלך זו, בזמן הבית הבאת הקרבן היתה חלק עיקרי של גירות.

ועיין שיטה מקובצת (שם דף ח: אות ג') שפירש, "גר מחוסר כפרה. פירוש ואסור לאכול בקדשים ופוסל אשה בביאתו לכהונה ורבנן אית להו נמי הכי ולא פליגי ארבי אליעזר בן יעקב לא אגר ולא אנזיר אלא דלא חשבי ליה בהדי אינך משום דלא דמי להו שזה מחוסר אף לבוא בקהל מה שאין כן באינך."

ולכא' יוצא מדבריו, שלכו"ע קרבן הגר נצרך להשלים גירותו, ולכן בלא הבאת הקרבן אסור לישא בת ישראל. לפ"ז יש לבאר בשיטה זו, שנתחדשה בדרשה של לדורותיכם שינוי יסודי בתהליך של גירות, ובזה"ז יכול להיות גר גמור גם בלי קרבן.

מאידך, עיין בפירוש המשניות של הרמב"ם (כריתות פרק ב' משנה א') שכתב, "ואין בין ר' אליעזר בן יעקב וחכמים מחלוקת בענינים זולתי בגר, שתנא קמא אומר משמל וטבל מותר לו לאכל בקדשים והקרבן מצוה בעלמא...." פשוטו של הדברים משמע שלרמב"ם חיוב קרבן לת"ק אינו אלא מצוה נוספת שחל על כל גר וגם בלאו הכי הוי ישראל גמור, ולכן הכל מותר לו, אפ' לאכול בקדשים¹.

¹ וכן עיין פירוש רבינו גרשום לסוגיין שמשמע שלת"ק מותר לו לאכול בקדשים לפני שמביא קרבנו. וזה דלא כשיטת רש"י (שם ח: ד"ה גר מעוכב וכו') שכתב שת"ק מסכים לשיטת ראב"י שאסור לו לאכול בקדשים עד שהביא קרבנו. וכן מבואר מרמב"ם משנה תורה (הובא לקמן).

ועיין רע"ב (כריתות ב: א) שכתב, "גר מחוסר כפרה: ותנא קמא סבר, גר כיון שמל וטבל מותר לאכול בקדשים, ואין קרבן מעכבו אלא מלבוא בקהל, הלכך לא חשיב

ועיין גמרא יבמות (מו:) שדן במקור לחיוב טבילת הגר, "ל...ורבי יהושע באבות נמי טבילה הוה, מנא ליה, אילימא מדכתיב לך אל העם וקדשתם היום ומחר וכבסו שמלותם, ומה במקום שאין טעון כבוס טעון טבילה, מקום שטעון כבוס אינו דין שטעון טבילה, ודלמא נקיות בעלמא אלא מהכא ויקח משה את הדם ויזרוק על העם, וגמירי, דאין הזאה בלא טבילה."

וע' שם בתוס' (ד"ה דאין הזאה בלא טבילה), "מפרש ר"ת בלא טבילה לפני הזאה כדי לקבל הזאה כדאמר בפרק ארבעה מחוסרי כפרה (כריתות דף ט.) מה אבותינו לא נכנסו לברית אלא במילה וטבילה והזאת דמים ואותה טבילה כשרה אף בלילה כדתנן במסכת פרה (פי"ב מי"א) אבל הוא עצמו טובל בלילה ומזה ביום."

ועוד עיין בתוס' הרא"ש שהוסיף לפרש בשיטת ר"ת, "...ואותה טבילה דלפני הזאה אינה אלא לנקיות בעלמא לפיכך כשירה אפילו בלילה."

והלא דבר הוא, הלא דברו הראשונים על גודל חיוב טבילת גר, שע"י הטבילה נכנס לדת יהודית וכאן משמע שהיא רק היכי תמצא בעלמא להזאת הדם? ותו קשה, בזה"ז שאין הזאה, למה מטבילין בכלל?

ואולי יש לומר לפי הצד לעיל שיש בחידוש של לדורותיכם שינוי בתהליך של גירות שבזמן שהיה קרבנות, טבילה היתה רק הכשר לעשיית הקרבן והזאה. אמנם, עכ' שאין מביאין קרבן, האופי של הטבילה נשתנה ונעשית כעין הבאת הקרבן. לכן בזה"ז ענין של טבילה נעשית לדבר עצמאי ויסודי ביותר לתהליך של גירות.

ועפ"ז יש ליישב עוד תימה על דברי תוס' הללו. שלפי הבנת ר"ת לעיל במשנה פרה (יב:יא) אפשר לטבול טבילת הגר בלילה. ותימה,

ליה בכלל מחוסרי כפרה. "ויש בזה דבר תימה. שמשמע שאסור לו בת ישראל כשמ"ק לעיל. ולכא' היינו מחמת שיש חסרון בגירות שלו. והיתכן שישראל כזו מותר לו לאכול בקדשים?

והעיר לי תלמידי יצחק רוזנפלד שאולי אין לו חסרון בגירות שלו כלל. אלא נחשב כפסולי קהל. שיש סוג של בני"י שהם פסולים לבוא בקהל אבל לא מחמת שאינם מבני"י, וודאי איש כזה מותר לו לאכול בקדשים.

הלא בגמרא יבמות (מו:) הסיק לא כך ע"פ עובדא שהיה עם כמה אמוראים וכלשון הגמ', "...ש"מ אין מטבילין גר בלילה".

ויש ליישב ע"פ הנ"ל. שרק בזמן הבית, שטבילה היתה רק הכשר, היה יכול לעשות טבילה בלילה. שמסברא אם הוא רק הכשר בעלמא, למה לי ביום? אבל עכשיו שענין של טבילה נשתנתה לדבר כ"כ יסודי שהוא במקום הקרבן², י"ל שצריך להיות ביום³.

אלא שקשה טובא על ראיית ר"ת לעיל שאפשר לעשות טבילת גר בלילה. שעיינן שם במשנה פרה (פרק יב משנה יא) שמבאר דיני פרה אדומה, "טבל את האזוב ביום והזה ביום כשר, ביום והזה בלילה בלילה והזה ביום פסול אבל הוא עצמו טובל בלילה ומזה ביום שאין מזין עד שתנן החמה וכלן שעשו משעלה עמוד השחר כשר."

והלא שם איירי בטבילה לשם טומאה, שנמטא בטומאת מת. ואיזה שייכות יש לטבילת גר? אמנם עיין בתוס' מסכת מגילה (דף כ. ד"ה ולא טובלין וכו') שכתבו, "קשיא דהתנן במסכת פרה (פי"ב משנה י"א) אין טובלין האזוב בלילה ומזין ביום אבל הוא עצמו טובל בלילה ומזין עליו ביום והכא אמרינן דצריך לטבול ביום ופר"ת דשתי טבילות הן אחת לפני ההזאה כדי לקבל ההזאה ואותה הויא בלילה כדתנן במסכת יבמות (דף מו:) ואחת לאחר ההזאה והיינו ההיא דכתיבא בקרא וההיא הויא ביממא והכי נמי משמע פ"ב דכריתות (דף ט.). דאיכא טבילה לפני ההזאה דקאמרינן מה אבותיכם לא נכנסו לברית אלא במילה וטבילה והרצאת דמים והרצאת דמים נפקא לן מויזרוק את הדם וטבילה נפקא לן משום דגמירי דאין הזאה בלא טבילה לפניה כדי לקבל ההזאה והזאת פרה במקום אותה הזאה עומדת ואם כן צריך טבילה לפניה..."

ומבואר ממנו שיש ביניהם שייכות גדולה. וכל הענין של הזאה לפרה אדומה מבוסס על הזאת גר. וכן טבילה לטומאת מת נמי

² ובקשר לזה עיין לשון המאירי (יבמות דף מו) "...והרי הטבילה כקרבן שהוא א' ממני כניסת הברית..."

³ וגם יש ליישב באופן אחר. עיין בתוס' לעיל (מה: ד"ה מי וכו') שבסוף דבריו כתבו דהא דאין מטבילין בלילה הוא רק מדרבנן.

מבוססת כולה על טבילת הגר. וע"כ יש בטבילת הגר ענין של טבילה לשם טומאה. וצ"ל שבנכריות יש סוג של טומאה, וטבילת הגר תכליתה היא להסיר טומאה זו. ולכן שפיר אפשר להשוות טבילה של טמא מת לטבילת הגר.⁴

וכן עיין בירושלמי (מסכת קידושין סוף פרק ג), "תני בר קפרא גר שמל ולא טבל הרי זה כשר שאין גר שלא טבל לקרויו. וקשיא עלת לו טומאה קלה **מטומאה חמורה**..."

וכן משמע בעוד ראשונים שטבילת הגר שייכת להסרת טומאה. ע' חידושי הרשב"א (יבמות דף מז:): שכתב בזה"ל, "...אלא כיון שהטבילה כוללת עיקר גירות ולצאת **מטומאת גוים** וליכנס בקדושת ישראל."⁵

⁴ ועיין בראשונים שעמדו על סתירה בגמרא. בדף מה: משמע שא"צ ב"ד לגירות ובדף מו: מבואר שצריך ב"ד לגיור. וע' ברמב"ן (דף מה:): שהביא מבה"ג ליישב סתירה זו וז"ל "מי לא טבלה לנדתה מי לא טבל לקרויו. קשיא להו לרבוותא והא אמר ר' יוחנן גר צריך שלשה משפט כתיב ביה ותניא נמי הכי מכאן אמר ר' יהודה וכו', ובעל הלכות גדולות ז"ל אמר מי לא טבל לקרויו והאידנא לא דקיימא לן גר צריך שלשה וכו', ואין זה נכון."

משמע מבה"ג שהבין שיש כאן מחלוקת הסוגיות אם צריך ב"ד לגירות או לא. ויש להבין שיטה הדחוייה שסבר של"צ ב"ד לגיור. ויש להבין ע"פ האמור. שאם מבינים שענין של גירות הוא כמו הסרת טומאת המת, כמו של"צ ב"ד להיות בנוכח בטבילת האדם לטהרה מטומאת מת, הה"נ של"צ נוחכותו של הב"ד להסיר ממנו טומאת נכרי.

⁵ ובקשר לזה ע' לשון הגמרא (יבמות מז:): "...טבל ועלה הרי הוא כישראל לכל דבריו." משמע שאין החלות גירות חל עד שעלה מתוך המים. וכן מתבאר מדברי הכס"מ ע"פ הרמב"ם (הלכות שאר אבות הטומאה פרק ו הלכה טז) "...ונראה מתוך דבריהם שהטעם מפני שאין הטמא נטהר אלא בעלייתו מהמקוה לא בעודו בתוך המקוה."

אמנם ע' שר"ע עצמו (יורה דעה סימן רסח סעיף ב) שכתב, "ואח"כ טובלת בפניהם והם מחזירים פניהם ויוצאין, כדי שלא יראו אותה כשתעלה מהמים, ויברך על הטבילה אחר שיעלה מן המים, וכיון שטבל הרי הוא כישראל..." והשמיט מלה "ועלה". משמע שגם בלא עלייה ממקוה הוי ישראל. והלא סתר עצמו בזה.

וכן יש לדייק מרמב"ם (הל' אס"ב יד:ו) "...והיא יושבת במים ואח"כ טובלת בפניהם והן מחזירין פניהן ויוצאין כדי שלא יראו אותה כשתעלה מן המים." משמע

וכן בריטב"א (דף מז:): "...וי"ל כשהוא ערל אין טבילה מועלת
 דהו"ל כטובל ושרץ בידו ואפילו בדיעבד מעכב, ותדע דהלוקח כלים
 מן הגוים שצריכים להגעיל ולהטביל הגעלה קודמת, ואע"ג דהתם
 בדיעבד אם הקדים טבילה יצא שאני הכא דטומאת ערלות טומאה
 גמורה."

אמנם ברש"י מצינו סתירה בדבריו בענין זה. רש"י יבמות (מו: ד"ה
 דלמא נקיות בעלמא) כתב, "ההוא כיבוס לאו משום טומאה הוה
 דלטעון טבילה מק"ו אלא שיהיו בגדיהם לבנים והגונים לקבל פני
 שכינה." משמע שאילו היינו למדים מפסוק זו, והוא המקור לטבילת
 גר, היינו מבינים שאותה טבילה הוא משום טומאה.

ועיין רש"י להלן (מז: ד"ה שם גר ועבד משוחרר טובלין) כתב,
 "ואע"פ שאין טבילתו משום טומאה וטהרה כשאר טבילות." משמע
 שבאמת אין טבילת הגר משום טומאה וטהרה.

ואולי יש ליישב ע"פ האמור. שרש"י דף מו: איירי בזמן שהיו
 קרבנות, שבאותו שלב של הגמרא, עדיין עוסקים במצב המקורי שהיו
 קרבנות, ועדיין לא העלה את השאלה בענין גירות בזמן הזה, שמופיע
 בדף הבא. בזמן הקרבנות עיקר הענין של טבילה היה רק להכשר
 ולהסיר טומאה כדי שיכול לקבל הזאה. אמנם לאחר שחרב בית
 המקדש ואין יכולת להביא קרבנות, נשתנה האופי של הטבילה,
 שנתהווה להיות חלק יסודי של גירות. וכל זה נלמד מגזה"כ
 לדורותיכם. וזה מה שרש"י מחדש ע"פ הגמ' בדף מז:, שאע"פ שאין
 טבילת גר בזה"ז טבילה להסרת טומאה, עדיין יש לטבילה זו דיני
 טבילה רגילים.⁶

שהב"ד שלרמב"ם צריכים לראות את הטבילה לא רואים עלייתה מן המקוה. ואם
 נאמר שזוהי חלק של הטבילה קשה.

ואולי י"ל שחלוק טבילה לשם גירות לבין טבילה לשם טהרה. אמנם יש לעיין עוד
 בשיטת הרמב"ם ע"פ מש"כ האו"ש (הל' משכב ומושב יב:כב).

⁶ ואולי יש לומר ע"פ דקדוק לשון רש"י, ששאני טבילת הגר משאר טבילות. שאר
 טבילות ע"י הטבילה לא רק מסירה הטומאה אלא גם מוסיף טהרה ע"י הטבילה
 עצמה. אמנם בטבילת הגר, רק מסיר הטומאה וממילא הוא יהודי. וזו כוונת רש"י דף
 מו: שמשמע שהיו משום טומאה, אבל לא משום טהרה, שאינו מוסיפה טהרה כשאר

שיטת הרמב"ם

אמנם, יש גישה שלישית להבין המסקנא של הגמרא בכריתות (דף ט). ונייסד הדברים ע"פ שיטת הרמב"ם. הרמב"ם כותב בהל' איסורי ביאה (יג:ה), "ומהו קרבן הגר עולת בהמה או שתי תורים או שני בני יונה ושניהם עולה, ובזמן הזה שאין שם קרבן צריך מילה וטבילה וכשיבנה בית המקדש יביא קרבן."

מסוף הרמב"ם משמע שאין שינוי מהותי בתהליך של גירות בזה"ז ממה שהיה תמיד. לכן כתב שגם בזה"ז יש אותם חלקים של גירות, מילה, טבילה, וקרבן. ולכן כל גר צריך להשלים את התהליך שלו לאחר שיבנה בית המקדש.

וכן משמע מלשון הרמב"ם פיהמ"ש למסכת ברכות (ז:א) "וכלל הוא אצלינו שאין כניסת הגוי לדת... אלא בשלשה דברים מילה וטבילה והרצאת קרבן, ואמרו כאן והנכרי ר"ל כשנכנס לדת ומל אבל לא טבל". וכאן אינו מחלק בין זמן המקדש לזמן הזה.

ולכא' אם היה הבאת קרבן נצרכת לתהליך הגירות, תמוה, איך מגיירים בזה"ז. אלא שנראה לומר ברמב"ם שסבירא ליה שגם בלא קרבן נכנס לברית להיות ישראל גמור, וקרבן רק למצוה.

אמנם דברי הרמב"ם קשים להלמס עם מה שכתב הרמב"ם עצמו בהל' מחוסרי כפרה (א:ב), "גר שמל וטבל ועדיין לא הביא קרבנו, אע"פ שהוא אסור לאכול בקדשים עד שיביא קרבנו אינו ממחוסרי כפרה, שקרבנו עכבו להיות גר גמור ולהיות ככל כשרי ישראל ומפני זה אינו אוכל בקדשים שעדיין לא נעשה ככשרי ישראל, וכיון שיביא קרבנו ויעשה ישראל כשר אוכל בקדשים..."

ולכאורה פשוטו של הרמב"ם הוא שבזמן הבית, עד שמביא קרבנו אינו ישראל גמור, ולא נגמר גירותו עד שעושה הכל. ואם בזה"ז לא נתחדש כלל בתהליך של גיור, נמצא שגרים בזה"ז הם חסרים חלות שם ישראל ואינם גרים גמורים ואינם ככשרי ישראל.

טבילות. וכן יש להסתמך מלשון הרשב"א לעיל שכתב שיוצא מטומאת גויים ונכנס לקדושת ישראל, ולא כתב שיש לו ע"י טבילה זו טהרת ישראל.

אלא שיש לומר שלרמב"ם, חסרון זו בחלות ישראל היינו לפרט א' שהוא איסור אכילת קדשים. שכל גר בזה"ז שווה לגר בזמן הבית, ועד שמביא קרבנו חסר בחלות שם ישראל לענין אכילת בקדשים אבל לכל שאר דברים הוי ישראל. וכן יש לפרש ההמשך של דברי הרמב"ם לעיל בפירוש המשניות שכתב, "שאינן כניסת הגוי לדת נגמרת ויהיה כשאר ישראל אלא בשלשה דברים מילה וטבילה והרצאת קרבן." ויש להציע שגירותו מלאה לכל הדינים חוץ מאכילת קדשים.

וי"ל בדעת הרמב"ם, דזהו גופא מה שנתחדש בפסוק של לדורותיכם, שקרבן הגר רק עושהו לישראל גמור לענין אכילת קדשים, וממילא אפשר לקבל גרים גם בזה"ז.⁷

⁷ ואולי יש לדייק כך גם מרמב"ם (איסורי ביאה י"ג:ד) שכתב, "וכן לדורות כשירצה העכו"ם להכנס לברית ולהסתופף תחת כנפי השכינה ויקבל עליו עול תורה צריך מילה וטבילה והרצאת קרבן..." שלא מחלק בין הדורות. שגם בזה"ז אם רוצה להכנס לגמרי לברית (כולל גם לענין אכילת קדשים) צריך להביא קרבן.

ועיין רמב"ם שם (הלכה ג) שכתב, "וטבילה היתה במדבר קודם מתן תורה שנאמר וקדשתם היום ומחר וכבסו שמלותם, וקרבן שנאמר וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עולות ע"י כל ישראל הקריבום." ויש להעיר למה בטבילה מזכיר הרמב"ם שהיתה קודם מתן תורה ובקרבן לא הזכיר מידי.

ועוד מקשים האחרונים, הלא הרמב"ם נגד מסקנת הגמרא (יבמות מו:). שם הגמרא דוחה מקור של "וכבסו שמלותם" ובמק' מביא מקור אחר מזה שהיתה הזאה בהר סיני "ואין הזאה בלא טבילה".

ואולי יש ליישב ע"פ מח' ראשונים בפרשה זו של הזאה בסיני. ע' רש"י (שמות כד: א) שכתב בהדיא שפרשה זו היתה קודם מ"ת. אמנם ע' רמב"ן שם שחולק. ובסוף מביא מכילתא שיש מח' אם היתה קודם מ"ת או אחר מ"ת. וכן ע' ריטב"א (מ"ו:). במה שהוסיף לבאר הגמ' ע"פ מח' זו.

ולכא' קשה טובא שיטת הרמב"ן. הלא אם מעשה הברית שכוללת טבילה וקרבן היתה לאחר מ"ת, איך הם נעשים יהודים במתן תורה. הלא היו חסרים בעיקר התהליך של גירות.

לפ"ז יש לומר שלכן הרמב"ם דוחה מקור זו של טבילה והדגיש שהטבילה היתה קודם מ"ת. ולכא' סמך על המדרש שמובא בילקוט שמעוני (פרשת יתרו רמז רע"ט) שגם מסיק שמקור לטבילה הוא מ"וכבסו שמלותם". אמנם, לפ"ז צ"ב הלא גם צריך קרבן והלא היה לאחר מ"ת לפי הנ"ל. וכאן הרמב"ם מחדש שגמר זו לא איכפת לנו אם היה לאחר מ"ת. שכל קרבן הגר אינו עושהו לישראל אלא לענין אכילת קדשים ולא לשום דבר אחר. שר"מ דברים דומים בשו"ת מנחת יצחק (ח"י סי' קנב אות א).

וכן עיין בפירושו כ"י המיוחס לראב"ד (פרשת שלח סוף פרשת נסכים) וז"ל, "וא"ת היאך מקבלין גר בזמן הזה וי"ל דשאני הכא דלא אפשר⁸ אבל יותר נראה לפרש דבהדיא אמרי' בכריתות דאין הקרבן

אמנם, באמת נראה שדבר זה הוא רק דרך פלפול בעלמא, שהמעייין בדברי הרמב"ם עצמו בפירוש המשניות (הקדמה למסכת זבחים) משמע שגם הקרבן היה לפני הר סיני. וזוהי ראייה בשיטת הרמב"ם שסב"ל שגירותם היה נשלם לגמרי לפני מ"ת.

ונביא ציטוט אחד מדבריו, "אבל הגר הרי אין כניסתו לדת נשלמת ויהיה כשאר ישראל אלא בשלשה דברים מילה וטבילה והרצאת קרבן, כמו שגם ישראל כאשר נכנסו לדת ה' זו, מל אותם השליח במצרים בזמן שצוה אותם מצות קרבן פסח והזהיר שלא יאכל ממנו ערל וטבלו במדבר לפני מתן תורה, והקריבו עולות ושלמים והוא אמרו וישלח את נערי בני ישראל וכו' ואז נתנה להם התורה."

אלא שצ"ע, שדבריו כאן בהקדמה לזבחים סותרים לדבריו לפירוש המשניות שלו למשנה מסכת כריתות (הובא לעיל בתחילת המאמר). שם מבואר שקרבן הוא רק למצוה וכאן כתב כעין דבריו במשנה תורה שהקרבן הוא חלק של הגירות ממש. וכזה משמע ג"כ מלשון הרמב"ם פיהמ"ש למסכת ברכות (ז: א) שהבאנו לעיל.

⁸ ע' שו"ת דעת כהן (י"ד סי' ק"נ) שכתב וז"ל, "ב"ה, עה"ק ירושלים ת"ו, ראש חודש טבת תרפ"ז.

לכ' ידי"ע הרב הגאון אוצר חכמה תר"י מו"ה יחיאל יעקב ד"ר וויינברג שליט"א.

ע"ד נכרי שרוצה להתגייר, והרופאים אומרים שהמילה היא סכנה לו מפני מחלתו, אם אפשר שיכנס לקדושת ישראל בלא מילה, כ"א בטבילה וקבלת מצות. לע"ד אין לעשות מזה ספק, כי אין לשער גודל המכשלה שתצא מזה, כשיתפרסם הדבר שאפשר ע"פ סמך הרופאים להקל בהכנסת גרים כאלה בלא מילה. כי הלא בעוה"ר מקילין בקבלת גרים בשביל אישות, שא"א למחות הרבה פעמים, ואפילו ע"י מילה ג"כ הגירות שלהם רפוי', ומה יהי' אם יפרץ הדבר להתיר בלא מילה. ע"כ אני אומר ע"ז ישתקע הדבר ולא יאמר.

ולכאורה יש להביא ראי' מקושיית הש"ס בכריתות ט' אלא מעתה האידנא דליכא קרבן לא נקבל גרים, עד ההוצרך ר"א ב"י לדרוש מלריותיכם דנוהג בזמן הזה, ותיפ"ל דהוי האידנא דבר שאי אפשר, אלא ודאי פשוט להו, דבכל דבר המעכב בגירות אין חילוק בין אפשר לאי אפשר. וה"נ במילה דכותי, דמה לנו באונסו, הרי אינו מחויב כלל להתגייר, ומאחר שאי אפשר למול ישמור ז' מצות בני נח, ויהי' מחסידי אוה"ע, ולא ידחוק עצמו להתגייר דוקא. (אח"כ ראיתי, שגם כת"ר העיר בזה מגמ' דכריתות הנ"ל).

ולכא' הראב"ד הביין בתירוץ הגמרא שזהו גופא מה שנתחדש מגוה"כ של לדורותיכם. כלומר שכיון שא"א להביא קרבן בזה"ז התורה התירה לו להתגייר גם

אלא להכשיר בקדשים." מתירוף שני מבואר שלא נשתנה כלום מתהליך של גירות. וכיון שאין צריך קרבן אלא להכשיר בקדשים אין זה מעכב גירות בזה"ז.

ולכא' הרמב"ם והראב"ד הבינו הגמרא שהבאנו לעיל בשיטת הת"ק, "...כי קתני מדעם דמישרי למיכל בקדשים, גר כי קא מייתי קרבן, לאכשורי נפשיה למיעל בקהל", באותה כיוון. שכוונת הגמרא בפירוש שיטת ת"ק הוא לומר שכל גר שלא הביא קרבנו ואינו יכול לאכול בקדשים אין זה מחמת חסרון הבאת הקרבן עצמו כשאר מחוסרי כפרה, אלא מפאת חסרון בגירות שלו. ועד שנעשה ישראל גמור אין היתר לאכול בקדשים. ולכן לת"ק אינו נכלל במנין זו של מחוסרי כפרה.

שני דינים בקרבן הגר

עיינן גמרא כריתות (ח:), "גר מעוכב לאכול בקדשים עד שיביא קינו, הביא פרידה אחת שחרית אוכל בקדשים לערב."⁹ וכן הובא להלכה ברמב"ם (הל' מחוסרי כפרה א:ב), "הביא פרידה אחת בשחרית אוכל בקדשים לערב ויביא פרידה שנייה, שקרבנו של גר עולת בהמה או שני בני יונה או שתי תורים ושניהן עולה, כמו שביארנו במעשה הקרבנות."

בלאו הכי. ולפ"ז יתכן שגם במילה יש מושג כזה. ובאמת גם לפי סברת הראב"ד יש לחלק בין ב' מקרים אלו.

שו"מ בספר נחלת צבי (עמ' נה) שהביא ראייה שמקבלים גר אע"פ שא"א למול מזה שקבלו גרים במדבר. שהלא הגמ' אומרת (יבמות עב). שלא מלו במדבר, וע"כ שאינו מעכב. ומביא מהפלאה (פנים יפות פרשת נצבים) שמציע שהם נכנסו לתוך ספק סכנה כדי להתגייר. וליכא לגוי דין של וחי בהם ומותר לו ליכנס לחשש סכנה לקיים את המצוה.

⁹ ויש להבין בטעם למה צריך להמתין לערב לאכול מקדשים. ע' תוס' חגיגה (כא: ד"ה אונן) שמסביר שאיירי בכה"ג שסומך על הכהנים להקריב קרבנו. ולכן צריך להמתין עד הלילה שיהא בטוח שכבר הביאו הקרבן בעדו. וע' שפת אמת (כריתות ח: ד"ה הביא) שמציע שלגר יש דין חדש של הערב שמש, ולכן אסור לאכול קדשים עד הערב.

ויש להבין, אם צריך ב' פרידות שהם שניהם עולות, וכמו שמפרש בהמשך הגמ' שם, למה מותר לאכול בקדשים, הלא הוי מעוכב לאכול בקדשים, ובפרט לפי הרמב"ם שהבין שאינו ישראל גמור עד שמביא קרבנותיו?

וע"כ צ"ל שיש ב' דינים בקרבן הגר: יש דין א' שהקרבן מעכב חלות גירות, שעד שמביא הקרבן אינו ישראל גמור. ויש דין שני, שהוא ממצוות הגר להביא קרבן, ודין השני אינו מעכב חלות הגירות כלל.

ולכן לרמב"ם, ע"י הבאת עוף א' כבר מיחל עליו שם ישראל גמור ומותר לאכול קדשים. אמנם, יש עוד דין בהבאת הקרבן שהוא למצוה ואין זה מעכב אכילתו בקדשים.

ועפ"ז העיר לי תלמידי היקר יצחק רוזנפלד שאפשר ליישב דברי הרמב"ם לעיל באופן אחר. אולי לרמב"ם יש ב' דינים בקרבן הגר וכאמור, ומה שנתחדש בדרשה זו של לדורותיכם הוא שגם לאחר החורבן, שלא קיים דין א' בקרבן שמעכב חלות הגירות, נשאר דין ב' שהוא למצוה. וממילא בהלכות מחוסר כיפורים שהוא שייך לזמן הבית, הרמב"ם כותב שהבאת הקרבן מעכבת חלות הגירות, ואינו ישראל גמור עד שמביא קרבנו.

אמנם בהלכות איסורי ביאה, הרמב"ם כותב שלאחר החורבן יש עדיין ג' חלקי הגירות, ור"ל בזה שדין ב' שיש בקרבן, שהוא למצוה, מקיימים גם בזמנינו. וזה לא נשתנה כלל. ולכן לעתיד לבוא כשיבנה ביהמ"ק, חל על כל גר להביא אותה קרבן לקיים מצותו, ובדין זה שוה לכל גר שנתגייר בזמן הבית.

שני דינים במילה וטבילה

ועוד עיין בגמ' יבמות (מו:), "אמר רבה עובדא הוה בי רבי חייא בר רבי, ורב יוסף מתני רבי אושעיא בר רבי, ורב ספרא מתני ר' אושעיא בר' חייא, דאתא לקמיה גר שמל ולא טבל, א"ל שהי כאן עד למחר ונטבלינך. ש"מ תלת: ש"מ גר צריך שלשה, וש"מ אינו גר עד שימול ויטבול, וש"מ אין מטבילין גר בלילה."

ועיין ברמב"ן שהק' וז"ל, "וש"מ אינו גר עד שימול ויטבול. אי קשיא ודילמא לכתחלה הוא דאמרו ליה דלכתחלה ודאי צריך מילה וטבילה..." ויש להבין מהו ענין של טבילה לכתחילה לפי ר' אליעזר שסבר שמילה לחוד מספיק.

ויש להבין ע"פ לשון הריטב"א שם שכתב, "וא"ת ומנ"ל דמעכב בדיעבד שאינו גר **דלמא הכא לכתחלה ולמצוה** דהא אפילו לר' אליעזר מצוה להטבילו ואפילו בשבת כדאיתא לעיל.¹⁰ ונראה מזה שיש ב' דינים למעשה גירות לפי ר' אליעזר, דין א' שהוא המילה שעושהו ליהודי, ודין ב' שהוא הטבילה שהוא למצוה.

וכעין זה גם מצינו בשיטת חכמים בקשר למילה. עיין רמב"ם (הל' מילה א: ז) "גר שנכנס לקהל ישראל חייב מילה תחלה, ואם מל כשהיה עכו"ם צריך להטיף ממנו דם ברית ביום שנתגייר, וכן קטן שנולד כשהוא מהול צריך להטיף ממנו דם ברית ביום השמיני..."

¹⁰ ויש להשוות תירוץ של ראשונים אלו. הרמב"ן תירץ, "...איכא למימר אי משום לכתחלה לא הוה אמרי ל' שהי כאן דלא הוה צריך שלשה לטבילה אלא בפני שנים או בינו לבין עצמו סגי ליה, אי נמי משום דאי הוה גר במילה מטבילין אותו בלילה כשם שמתבילין אותן אפילו בשבת דלאו דין הוא."

וע' ריטב"א שתיירץ בלשון אחר, "...וי"ל דאם אינו מעכב הו"ל כגמר דין שגומרים אותו בלילה ולמה הוצרכו להשהותם עד למחר." וכן יישב הרשב"א.

ויש להבין למה הרשב"א והריטב"א לא הביאו גם את התירוצן הראשון של הרמב"ן. וי"ל שלשיטתו אולי איך שהסבירו את תירוץ האחר. לרמב"ן אם רק צריך מילה, וכשיטת ר"א, אז צריך לצאת שיוכל לטבול אף בלילה "דלאו דין הוא." לריטב"א היה מותר לטבול בלילה משום, ד "הו"ל כגמ"ד שגומרים אותו בלילה, "כלומר שנחלקו בשיטת ר"א, האם הטבילה נחשבה כתהליך נפרד לגמרי או גמר תהליך הגירות. ולכן י"ל שלרמב"ן שלאו דין הוא וטבילה חשוב דבר נפרד לגמרי יכול ליישב בתי' ראשון שאילו הולך בשיטת ר"א לא היה צריך ב"ד כלל למעשה טבילה כיון שאינו חלק של דין גירות כלל. אמנם לריטב"א סב"ל שהוי דין אלא שהוא הגמר לא שייך לתרץ תירץ זו בסוגיא, שוודאי לר"א היה צריך ב"ד לטבילה לגמור את דין גירות כמו כל גמר דין שצריך ב"ד להשאר שם.

נמצא כאן מח' יסודי בין הרמב"ן לריטב"א. לרמב"ן טבילה לר"א הוא דין ב' שהוא רק למצוה ואינו נידון כהמשך של חלות גירות כלל. לריטב"א נראה שהגם שטבילה הוא למצוה, עדיין מיחל חלות בגירותו.

והעיר הגר"ד (רשימות שיעורים למס' יבמות, קונטרס בענין גירות אות ד) מדוע הרמב"ם הביא דין זה בהל' מילה ולא סגי במה שכתב על זה בפרק י"ג מהל' אס"ב. ויישב שלרמב"ם יש ב' דינים לחיוב מילה. יש דין א' שהוא משמש כחלק של מעשה גירות, ודין שני שיש מצוה על הגר למול משום מצות גירות. ובהתאם לכך הביא הרמב"ם דין מילת גר בב' מקומות: הל' אס"ב כחלק מעצם מעשה גירות ובהל' מילה כחיוב מצות הגר למול.

ולפ"ז יש לבאר עוד שאלה על הרמב"ם. עיין ברמב"ם (אס"ב יד:ה), "ואין הקב"ה מביא עליהן רוב פורענות כדי שלא יאבדו אלא כל העכו"ם כלין והן עומדין, ומאריכין בדבר הזה כדי לחבבן, אם חזר בו ולא רצה לקבל הולך לדרכו, ואם קיבל אין משהין אותו אלא מלין אותו מיד, ואם היה מהול מטיפין ממנו דם ברית ומשהים אותו עד שיתרפא רפואה שלימה, ואחר כך מטבילין אותו."

בהל' מילה פסק הרמב"ם כדרכו במי שנימול כשהיה עכו"ם ובא להתגייר, שצריך הטפת דם ברית. אבל בהל' אס"ב רק הזכיר דין זה כלאחר יד בתוך ביאורו לתהליך של ב"ד עם הגר.

וי"ל שלרמב"ם רק למילה עצמה יש ב' דינים ולכן הזכיר אותו בשני מקומות. אבל י"ל שלהטפת דם ברית יש רק דין א' שהוא קיום במצוות הגר. ולכן הרמב"ם קבע עיקר הלכה זו בהל' מילה ולא בהל' אס"ב.

וע' גמרא יבמות (עב.—עב:), "לימא כתנאי: משוך, (ונולד כשהוא מהול), וגר שנתגייר כשהוא מהול, וקטן שעבר זמנו, ושאר כל הנימולים, לאיתויי מי שיש לו שתי ערלות אינן נימולין אלא ביום; רבי אלעזר בר' שמעון אומר: בזמנו אין נימולין אלא ביום, שלא בזמנו נימולין ביום ובלילה..."

וצ"ע למה נחלקו דוקא בגר שנתגייר כשהוא מהול ולא בכל גרים, הלא כל גר אינו נימול בזמנו ביום ח'?

ועיין ברש"ש שם שדן בזה. ומסביר, שאילו לא היה מהול אז לכו"ע צריך יום משום גירות ומשום משפט, שכן נפסק בטור (טור יו"ד סי' רסח) "וכל עניניו בין להודיעו המצות לקבלם בין המילה ובין הטבילה צריך שיחיה בג' הכשרים לדון וביום..."

ורק נחלקו כאן בהטפת דם ברית וז"ל, "אבל כשהוא מהול לא שייכא ביה מילה והוה כאשה דטבילה לחוד מהני בה והטפת דם אינה אלא למצוה בעלמא כמו קטן שנולד מהול בפרק ר"א דמילה (קלה) לכן סב"ל לראב"ש דנימול אף בלילה."

כלומר שלכל מילת הגר יש ב' דינים, דין א' שהוא חלק של מעשה גירות ודין ב' שהוא למצוה. ובוודאי יצטרך לזה ב"ד ככל מעשה גירות, ולכן גם צריך יום. אמנם הטפה אינה ממעשה הגירות אלא מצוה בעלמא, ולכן חולק ראב"ש ופוסק של"צ יום דוקא.

טבילת הגר בשבת

עיין גמרא יבמות (מו:): שמסיק שלפי ר' יוסי שמצריך מילה וטבילה להיות גר, אין לטבול בשבת משום "תקוני גברא בשבתא לא מתקנינן".

ועיין תוס' שם שהקשו, "תקוני גברא בשבתא לא מתקנינן: ואע"ג דלענין טומאה שרי לטבול בשבת משום דנראה כמיקר שאני הכא דבעי שני ת"ח לעמוד שם בשעת טבילה להודיעו המצות כדאמרינן לקמן (דף מז:)."

וברמב"ם (הלכות איסורי ביאה י"ג:ו) איתא, "גר שמל ולא טבל או טבל ולא מל אינו גר עד שימול ויטבול, וצריך לטבול בפני שלשה והואיל והדבר צריך ב"ד אין מטבילין אותו בשבת ולא ב"ט ולא בלילה ואם הטבילוהו ה"ז גר".

ויש בזה תימה גדולה למה ביאר הטעם למה אין טובלין גר בשבת שלא כסוגיין. וע' כס"מ שכתב, "...ואע"ג דבגמרא יהיב טעמא משום דתקוני גברא בשבתא לא מתקנינן לא כתבו רבינו משום דמשמע ליה דה"ט לאו דסמכא הוא דהא לענין טומאה שרי משום דמיחזי כמיקר ואע"ג דהכא צריכים ת"ח לעמוד עליו מ"מ מידי מיחזי כמיקר לא נפיק אלא עיקר טעמא משום דאין דנין בשבת וגר משפט כתיב ביה".¹¹

¹¹ ועיין באחרונים לעוד יישובים ברמב"ם. ויש להעלות תירוץ שהוא בעצם מדברי הט"ז. כתב הט"ז (יו"ד סי' רסח ס"ק יא) וז"ל, "בגמ' יהיב טעמא שאין מטבילין גר בשבת דהוה כמתקן גברא מ"מ הוצרך הרמב"ם לטעם זה דאל"כ לא הוה כמתקן

ואולי יש להוסיף ברמב"ם ע"פ דרכינו לעיל. שלרמב"ם אין חיוב לתיקון מנא אא"כ הוא ממש גמר התיקון. ולכן כאן שלאחר הטבילה עדיין אינו ישראל גמור כיון שלא הביא קרבנו י"ל שאין זה תיקון מנא, ולכן הרמב"ם הביא ביאור אחר לדין זה¹².

דנראה כמיקר כדמצינו לענין טבילה מטומאה בשבת וכן כתבו התוס' בפרק החולץ ותימה על הב"י שלא כתב כן.

ויוצא מדבריו שבאמת אין מחלוקת כלל בין הרמב"ם ותוס'. הרמב"ם רק בא ליישב קושיית התוס' מגמ' ביצה. ומבאר הרמב"ם שא"א לומר שטבילה זו נראה כמיקר. שכיון שצריך ב"ד להיות שם בשעת טבילה א"א לומר שהוא נראה כמיקר, ולכן אסור לטבול משום תיקון מנא.

ובקשר לזה, עיין בפסק של השו"ע (או"ח סי' שג סע' ז'), "מותר להטביל כלי חדש הטעון טבילה, ויש אוסרים. וירא שמים יצא את כולם ויתן הכלי לא"י במתנה ויחזור וישאלנו ממנו, ואין צריך טבילה. הגה: ואם הוא כלי שראוי למלאות בו מים, ימלאנו מים מן המקוה ועלתה לו טבילה."

וע"ש במג"א (ס"ק ז') שכתב, "ימלאנו מים. ונ"ל דלא יברך דאז אינו מוכח שעושה לשם טבילה וכ"כ בתשב"ץ." וכעין זה במשנ"ב שם (ס"ק לו). וע' באריכות, בדברי הביה"ל שם (ד"ה ימלאנו מים) שהק' למה אשה נדה הטובלת בשבת מברכת על טבילתה, הלא ניכרת מעשיה ע"י ברכתה. ובתחילה כתב שאין לנהוג כמג"א כיון שעצם המעשה אינה ניכרת.

אבל אח"כ הוסיף, "שוב התבוננתי בעז"ה דדין זה דמ"א תלוי באשלי רברבי דתוספות ס"ל כסברת המ"א והרמב"ם ס"ל כסברתנו. והוא דהתוספות כתבו ביבמות מ"ו ע"ב ד"ה תקוני גברא וכו' ואע"ג דלענין טומאה שרי לטבול משום דאדם נראה כמיקר שאני הכא דבעי שני ת"ח לעמוד אצלו שם בשעת טבילה להודיעו המצות וכו' הרי דס"ל כסברת המ"א דהיכא דמינכר מאיזה טעם שהוא לא אמרינן דנראה כמיקר ובטו"ד סימן רס"ז הביא שם הב"י לשון הרמב"ם שכתב הואיל והדבר צריך ב"ד אין מטבילין אותו בשבת וכתב שם הב"י דלהכי לא קאמר הרמב"ם משום דנראה כתיקוני גברא כדאיתא בגמרא משום דס"ל דלמאי דמסיק בביצה דאדם נראה כמיקר שוב אודא האי טעמא ואע"ג דצריכין שני ת"ח לעמוד אצלו וכו' מ"מ מכדי מחזי כמיקר לא נפיק וע"כ כסברתנו הנ"ל והמחבר העתיק שם בשלחנו הטהור לשון הרמב"ם הרי דס"ל כוותיה ובהכי מתורץ קושייתנו הנ"ל על מה שלא חילק הב"י בנדה לענין ברכה."

ולכא' סברא זו תלוי בהבנת הרמב"ם. ולפי הט"ז, גם הרמב"ם מסכים לשיטת התוס' בזה.

¹² ומסתפק בשאלה זו בפמ"ג אם אפשר להיות חייב על מכה בפטיש כמה פעמים על חפצא אחת. עיין רמב"ם הל' שבת (פרק י' הל' טז) שכתב, "המכה בפטיש הכאה

אחת חייב, וכל העושה דבר שהוא גמר מלאכה הרי זה תולדת מכה בפטיש ס וחייב, כיצד המנפח בכלי זכוכית **והצר בכלי צורה אפילו מקצת הצורה** והמגרד כל שהוא והעושה נקב כל שהוא בין בעץ בין בבנין בין במתכת בין בכלים הרי זה תולדת מכה בפטיש וחייב...”

ומשמע מרמב"ם שאפשר להיות חייב על מכה בפטיש כמה פעמים, ול"צ תיקון גמור להיות חייב. וכן הבין הגרש"ז (שו"ת מנחת שלמה חלק א סימן ט ד"ה גם נראה). וכן משמע מדברי המאירי, (מסכת שבת דף עה:) "הצר בכלי צורה ר"ל שנשלם הכלי וזה עושה בו צורה לנאותו הואיל ואין הכלי צריך לה כלל הרי זה הכאה בפטיש ולא סוף דבר בהשלמת הצורה אלא אף בהתחלתה וכמו שאמר במסכתא זו הצר צורה כל שהוא שכל שהוא גמר מלאכה אין הגמר נעשה בפעם אחת לבד שאף הכאה בפטיש הוא מכה וחוזר ומכה וכן כתובה גדולי המפרשים."

ולכא' כל זה הם שלא כדברינו לעיל שלרמב"ם אין חיוב מכה בפטיש אלא בתיקון גמור. אמנם עיין בביאור הלכה (שו"ע או"ח סימן שב סעיף ב ד"ה הלוקט יבלת) על דברי השו"ע שם, "הלוקט יבולות שע"ג בגדים כגון אלו היבולות שבכלי הצמר הנשארים בהם מן האריגה, חייב משום מכה בפטיש."

וז"ל הביאור הלכה, "הפמ"ג נסתפק אי דוקא כשלוקט כל היבלת שיש שם או אפילו ביבלת אחד חייב אף שנשאר שם עוד ונ"ל להביא ראיה ממה דאיתא בגמרא פרק הבונה הצר בכלי צורה כל שהוא חייב והחיוב הוא משום מכה בפטיש כמבואר בפרק כלל גדול דף ע"ה ע"ב וכן הוא ברמב"ם פרק י' וז"ל הצר אפילו מקצת הצורה חייב. **הרי מבואר דחיוב מכה בפטיש הוא אפילו בעושה רק מקצת מהגמר מלאכה כיון שהוא מהפעולות הנעשים בגמר הכלי וזה פשוט** דאין לפרש דהכונה שעושה מקצת האחרון מהצורה שנגמר תיקון הכלי עי"ז דהא איתא שם בגמרא ר"ש אומר עד שיצור את כולה א"כ לת"ק על מקצת הראשון ג"כ חייב אח"כ מצאתי שכן כתוב במאירי על האי ענינא דצר צורה בשם גדולי המפרשים."

ומשמע מדבריו שרק חייב על מכה בפטיש בעשיית מקצת מגמר המלאכה היכא שהוא א' מפעולות הסופיות. אמנם אם הוא א' מהפעולות שאינן סופיות, ודאי אין זה מכה בפטיש. וכן משמע מל' המאירי לעיל. ולפ"ז, לרמב"ם שסב"ל שצריך קרבן בזה"ז לגמור גירותו, אין פעולת טבילה א' מן הפעולות הסופיות כלל לגמר גירות כיון שצריך עדיין הקרבן.